

HISTORIE A SOUČASNOST KATEDRY PSYCHOLOGIE FF UK V PRAZE

EVA DRLÍKOVÁ

Katedra psychologie FF UK, Praha

Na FF UK v Praze, která patří mezi nejstarší středoevropské univerzity, se psychologie rozvíjela nejen v rámci filozofie a lékařství, ale také v rámci pedagogiky a vzdělávání dospělých (Fr. Hyhlik, 1905-1981 a M. Nakonečný) i jiných oborů. Dnešní Katedra psychologie a Psychologický ústav mají na FF UK své přímé organizační předchůdce, které lze vysledovat od roku 1921. Psychologický seminář tehdy vedl Fr. Krejčí (1858-1934), Psychologický ústav rovněž Krejčí, po jeho odchodu do důchodu vedl seminář i ústav Fr. Šeracký (1891-1942). Z učitelů psychologie vynikl zejména V. Forster (1882-1932).

Od roku 1945 vedl seminář J. Stavěl (1901-1986) (jeho žáky byli J. Madlafousek, V. Břicháček ad.), ústav J. Doležal (1902-1965) (jeho žáky byli Zb. Bureš, J. Odehnal, M. Severová,

J. Štikar ad.). V roce 1950 byl seminář i ústav sloučen do katedry psychologie, kterou vedl J. Doležal. Z učitelů té doby vynikl V. Přihoda (1889-1979), jeho žákem je J. Čáp. V roce 1956 vzniká Psychologická laboratoř a z ní opět Psychologický ústav od roku 1959. Obě instituce vedl J. Doležal. Od roku 1960 do roku 1967 vedl katedru psychologie V. Tardý (1906-1987).

Po smrti J. Doležala v roce 1965 přebírá vedení Psychologického ústavu M. Machač (1922-1992), od roku 1967 též vedení katedry psychologie až do roku 1972, kdy dochází ke sloučení katedry psychologie a Psychologického ústavu.

V roce 1975 vznikají čtyři katedry, a to katedra obecné a pedagogické psychologie, katedra psychologie práce a řízení, katedra psychofyziologie a psychologie aplikované v lékařství a katedra sociální psychologie. Ty měly pouze externí vedoucí.

V roce 1980 jsou 4 katedry spojeny v jednu a vedení se ujímá J. Janoušek (až do roku 1991), jeho zástupcem byl dlouhá léta O. Mikšík. Po Janouškovi se vedení ujímá až dosud S. Hermochová. Jejimi zástupci jsou J. Srnec a M. Rymeš. Ke znovuobnovení Psychologického ústavu dochází v roce 1992. Vedoucím ústavu je až dosud M. Břicháček.

Dnešní katedra má tyto oddělení:

- a) oddělení obecných základů a historie psychologie,
- b) oddělení klinické psychologie,
- c) oddělení pedagogické psychologie a psychologie pro učitele,
- d) oddělení psychologie práce a organizace,
- e) oddělení sociální psychologie
- f) psychologický ústav
- g) oddělení matematické psychologie a informatiky.

ODDĚLENÍ OBEČNÝCH ZÁKLADŮ A HISTORIE PSYCHOLOGIE

VEDOUČÍ: PROF. PHDR. JIŘÍ HOSKOVEC, CSC.

Oddělení zajišťuje výuku základů psychologie, oborů fyziologických, biologických i antropologických, neuropsychologie, srovnávací psychologie, psychologie osobnosti a psychologické metodologie. Uvádí do studia psychologie a poskytuje přehled historie psychologie. Opírá se o dějiny filozofie, přírodních a sociálních věd. V oddělení se systematicky zpracovává teorie a historie psychologie. V přehledech světové i české psychologie se užívají přístupy integrující psychologické poznání, zejména pak přístupy metateoretické (včetně přístupů preskriptivních a paradigmatických). Východiskem této práce jsou studie historiografické (dokumentační). Literární výstupy jsou knižní i časopisecké, v češtině, němčině, angličtině a dalších jazycích.

ODDĚLENÍ KLINICKÉ PSYCHOLOGIE

VEDOUČÍ: PHDR. ZDENĚK KUŤÁK

Oddělení klinické psychologie zajišťuje výuku, výzkum, popularizaci vědy a spravuje také kabinet diagnostických pomůcek pro studenty všech specializací. Výuka zahrnuje předměty biologických základů psychiky (biologie, anatomie, obecná fyziologie a neurofyziologie) a vlastních klinických předmětů (diagnostika, psychoterapie, klinická psychologie, obecná a speciální psychopatologie, psychohygiena). Interní a externí učitelé katedry také zajišťují v klinické specializaci celkem 30 výběrových přednášek.

ODDĚLENÍ PEDAGOGICKÉ PSYCHOLOGIE A PSYCHOLOGIE PRO UČITELE

VEDOUČÍ: PHDR. ILONA GILLNEROVÁ, CSC.

Počtem členů nevelké oddělení katedry psychologie zastupuje oblast psychologické praxe směřující především do školního a pedagogického poradenství, do problematiky psychologie učení, vyučování, výchovy a v neposlední řadě psychologie pro učitele. Věnuje se, společně s dalšími odděleními katedry, přípravě studentů do té oblasti psychologické praxe, která odčerpává značné množství našich absolventů. Spolu s tím obsahově i organizačně zajišťuje psychologickou přípravu budoucích učitelů, nyní studentů FF UK, PFF UK, MFF UK i teologické fakulty.

Vědecko výzkumné práce oddělení se zaměřují na poznávání podmínek vývoje a rozvoje jedince, zvláště v dětství a v dospívání. Společně zejména s diplomandy a pomocnými vědeckými silami se oddělení zabývá výzkumným sledováním působení způsobu výchovy v rodině, zájmů a zájmových činností dětí i dospívajících, hledáním optimálních cest psychologické intervence do rozvoje a výchovy jedince.

Dalším zájmem oddělení, výukovým i vědecko výzkumným, je oblast výuky psychologie na různých typech středních i vysokých škol.

ODDĚLENÍ PSYCHOLOGIE PRÁCE A ORGANIZACE

VEDOUČÍ: DOC. PHDR. JIŘÍ ŠTIKAR, CSC.

V oddělení Psychologie práce a organizace se systematicky rozpracovává teorie i praxe tohoto oboru s cílem efektivně zkvalitnit výuku, výzkum i pomoc praxi.

Základním úkolem oddělení je zajistit výuku v rozsahu daném studijními plány a realizovat další pedagogické činnosti. Pozornost je též věnována zajišťování postgraduálního studia a přípravě specialistů v systému celoživotního vzdělávání. Nově připravený učební text *Základy psychologie práce a organizace* vychází z inovované teoretické koncepce i možností aplikace poznatků v oblasti personální psychologie, psychologie organizace i psychologie inženýrské a ekonomické.

Mezi závažná témata oboru patří pracovní podmínky, pracovní motivace, uplatnění a rozvoj schopností, posuzování pracovní způsobilosti a výcviku pracovníků, zvláště u náročných profesí. Tyto tematické oblasti jsou pokryty specializovanými přednáškami a učebními texty. Mezi volitelné předměty a semináře byla zařazena aktuální témata jako *Psychologie trhu*, *Psychologie manažera a podnikatele*, *Adaptace člověka na změny práce a pracovních podmínek* a *Diagnostika v personální psychologii s počítačovou podporou*.

ODDĚLENÍ SOCIÁLNÍ PSYCHOLOGIE **VEDOUcí: PHDR. LENKA ŠULOVÁ, CSC.**

Oddělení sociální psychologie umožňuje studentům psychologie už během studia uvědomovat si vzájemnou propojenost mezi individuem, vývojem jeho osobnosti a společností jako celkem. Snaží se citlivě reagovat na aktuální potřeby společenské praxe, což se projevuje i na konkrétním zaměření členů tohoto oddělení (řešení konfliktů, mediátorství, proces socializace a jeho úskalí, příčiny snižování stability rodiny, analýza činnosti a její význam pro vývoj lidské psychiky, personalistika, průzkum trhu, manažerská psychologie, analýza komunikace, dynamika a struktura malých skupin a možnosti intervence, velké sociální skupiny - sekty, davové chování, forensní psychologie atp.).

Pracovníci oddělení zajišťují základní přednášky a semináře v prvním i druhém cyklu studia pro studenty jednooborové psychologie a studenty kombinační. V rámci svých aktivit vedou Vysokoškolskou poradnu.

PSYCHOLOGICKÝ ÚSTAV **VEDOUcí: DOC. PHDR. MILAN BRICHČÍN, CSC.**

PsÚ FF UK je nevelké vědecko-výzkumné pracoviště, které se systematicky věnuje experimentálním i empirickým výzkumům v oblasti obecné a sociální psychologie.

Nedílnou složkou práce členů PsÚ je poměrně rozsáhlá činnost pedagogická v rámci výuky organizované Katedrou psychologie FF (denní a distanční studium, doktorandské studium interních, externích a zahraničních aspirantů, postgraduální kurzy). Pedagogická činnost přináší členům ústavu cenné podněty pro řešení vědeckých problémů a naopak.

Činnost ústavu navazuje na průkopnickou práci prof. PhDr. Jana Doležala, který založil tradici experimentálních psychologických výzkumů na FF UK už v r.1953. Fungování ústavu bylo přerušeno v době normalizace a obnoveno až v roce 1992.

Studium na Katedře psychologie má tyto typy a formy studia:

- 1) Studium vysokoškolské ve formě denní nebo externí, magisterské jednooborové a dvouoborové. Studium psychologie existuje v různých kombinacích - s pedagogikou, sociologií, filozofií, logikou, angličtinou a češtinou.
- 2) Studium postgraduální (doktorandské).

3) Studium v rámci celoživotního vzdělávání občanů:

- a) specializační
- b) extenzivní kurzy za úhradu
- c) univerzita třetího věku
- d) příprava pro získání učitelské kvalifikace.

1) Magisterské studium psychologie na FF UK probíhá v 10 semestrech. Program studia je uspořádán do dvou cyklů, z nichž každý je uzavřený soubornou zkouškou. Po prvním cyklu je to postupová zkouška, po druhém cyklu je to státní závěrečná zkouška.

Studium jednooborové psychologie v prvním cyklu trvá 4 semestry. Jeho obsah tvoří tyto předměty: Dějiny filozofie, Základy sociologie, Kulturní antropologie, Biologie, anatomie a obecná fyziologie, Neurofyziologie, Úvod do studia psychologie, Dějiny psychologie, Obecná psychologie, Srovnávací psychologie, Fyziologická psychologie, Ontogenetická psychologie, Interakční psychologický výcvik, Písemná práce I (Obecná psychologie), Exkurse, Účast při psychologickém výzkumu, Psychologie osobnosti, Sociální psychologie, Psychologická metodologie, Matematické a statistické metody, Obecná psychopatologie, Základy pedagogické psychologie, Základy psychologie práce, Základy klinické psychologie, Písemná práce II, Volitelný předmět.

Písemná práce I. zpracovává téma z obecné psychologie.

Písemná práce II je vázána na předměty obecného základu - psychologická metodologie, psychologie osobnosti, ontogenetická psychologie, matematické a statistické metody a sociální psychologie.

Soubornou postupovou zkoušku tvoří:

- Klauzurní práce
- Ontogenetická psychologie
- Psychologie osobnosti
- Sociální psychologie

II. cyklus tvoří předměty:

Přehled psychologických systémů, Neuropsychologie, Školní psychologie, Výchovné poradenství, Metody pedagogicko - psychologického výzkumu a poradenské praxe, Speciální psychopatologie, Teorie psychodiagnostiky a psychometrie, Diagnostika nezletilých, Diagnostika dospělých, Psychoterapie, Psychohygienu, Metody sociální psychologie, Manželské a rodinné poradenství, Intervenční metody, Personální psychologie a průmyslové poradenství, Metody psychologie práce, Psychologie inženýrská, řízení a ekonomická, Diplomový proseminář. Písemná práce III. Písemná práce IV, Odborná praxe.

Diplomový seminář probíhá podle specializace. Na Katedře psychologie se realizují následující specializace:

- 1) teoreticko-výzkumná,
- 2) psychologie práce,
- 3) pedagogická psychologie,
- 4) klinická psychologie,
- 5) sociální psychologie.

Písemná práce III je vázána na jeden volitelný specializační seminář. Písemná práce IV je součástí přípravy z daného diplomového úkolu.

Odborné praxe studentů

II. cyklus v denním jednooborovém studiu

Stáže v	v ZS 14 dní (=80 hod.) v LS = 90 hodin
Výběrové praxe	v LS 14 dní (=80 hod.)
Prázdninová praxe I	v LS 14 dní (=80 hod.)
Prázdninová praxe II	v LS 14 dní (=80 hod.)
Za celé studium vykonají tedy posluchači odbornou praxi v rozsahu 410 hodin.	

Všechny druhy praxe vykonávají studenti během druhého cyklu podle obecných studijních předpisů. Katedra doporučuje zařadit jednotlivé formy praxe takto:

Stáže	v průběhu 3.roku studia
Výběrové praxe	v průběhu 4.roku studia
Prázdninové praxe I	po ukončení 3.roku studia
Prázdninové praxe II	po ukončení 4.roku studia.

Rozdíly mezi jednotlivými formami praxe jsou pouze relativní. Doporučuje se konat praxe na různých pracovištích podle zájmu studenta s tím, že délka pobytu na jednom pracovišti by zpravidla neměla být kratší než 1 týden. Prázdninové praxe by měly být vykonány souvisle na jednom pracovišti během prázdnin.

Studentům se nabízí asi 80 tématických okruhů výběrových přednášek. V rámci psychologie jsou předepsány dva jazyky - A, N, F, Šp a R.

Druhý cyklus studia psychologie končí státní závěrečnou zkouškou (obecná psychologie, psychologie osobnosti, psychologická metodologie a minimálně jedna specializace).

Studijní plán pro dvouoborovou psychologii je určen především pro přípravu budoucích učitelů. Kromě učitelského zaměření je profesní uplatnění absolventů dvouoborové psychologie poměrně rozsáhlé: řídící pracovníci dětských a diagnostických ústavů, řídící pracovníci zvláštních škol, kurátoři, pracovníci pedagogicko-psychologických poraden, vychovatelé v penologické praxi, výchovní poradci atd., tedy profese vyžadující přímou aplikaci psychologických poznatků v pedagogické praxi.

Dvouoborové studium není rovno dvěma studiím jednooborovým. Mezi plánem dvouoborového a jednooborového studia existuje diference, která nespočívá pouze v atestaci z předmětů, o nichž se hovoří, ale i v řadě dalších povinností.

První cyklus dvouoborového studia (psychologie + jiný obor) je téměř stejný jako u jednooborového studia. Absentuje Písemná práce II, účast na psychologickém výzkumu, Základy psychologie práce, Základy klinické psychologie a Základy pedagogické psychologie. Písemná práce I. zpracovává téma z obecné psychologie.

II. cyklus končí soubornou postupovou zkouškou, tvoří ji klauzurní práce a zkouška z ontogenetické psychologie, psychologie osobnosti a sociální psychologie.

V druhém cyklu dvouoborového studia jsou: Základy pedagogické psychologie, Aktuální otázky pedagogické psychologie, Základy klinické psychologie, Základy psychologie práce, Přehled psychologických systémů, Školní a poradenská psychologie, Úvod do psychodiagnostiky nezletilých, Psychohygiena, Intervenční metody, Didaktika psychologie.

Písemná práce II. - pokud student volí diplomovou práci z psychologie, je tato součástí přípravy zadaného diplomového úkolu. Jinak je vázána na přednášené předměty v tomto cyklu.

STÁŽE A VÝBĚROVÉ PRAXE V KOMBINACÍCH

	ZS	LS
Stáže a výběrové praxe		80 hod
Prázdninové praxe		80 hod

Za celé studium v kombinacích vykonají posluchači odbornou praxi v rozsahu 160 hodin.

Volitelné předměty a semináře si posluchači zapisují dle nabídky katedry asi z 80 tématických okruhů.

Dále studenti absolvují jazykovou přípravu a pedagogiku pro učitele. Rozsah závisí od kombinace.

Studium končí státní závěrečnou zkouškou z obecné psychologie, psychologie osobnosti a pedagogické psychologie. Pokud student volí diplomovou práci z psychologie, je povinen absolvovat proseminář a seminář diplomových prací na katedře psychologie a téma diplomové práce si volí z obecné, sociální, ontogenetické nebo pedagogické psychologie.

2) STUDIUM POSTGRADUÁLNÍ - DOKTORANDSKÉ

Do tohoto typu studia jsou přijímáni absolventi vysokoškolského magisterského studia psychologie nebo příbuzného oboru. V současnosti jsou na katedře tři oborové rady doktorandského studia:

- 1) oborová rada klinické psychologie
- 2) oborová rada obecné a pedagogické psychologie
- 3) oborová rada sociální psychologie a psychologie práce

Na katedře studuje formou interní i externí kolem 60 doktorandů.

3) CELOŽIVOTNÍ FORMA VZDĚLÁVÁNÍ.

V rámci celoživotního vzdělávání občanů katedra realizuje tyto specializační kurzy:

a) Metody aplikované sociální psychologie I.

Kurz je určen pro vysokoškoláky, kteří chtějí využít metod aplikované sociální psychologie ve své práci, ať již se jedná o psychology, učitele, lékaře, faráře, právníky, personalisty či jiné

profese a mají předpoklady a motivaci vzdělávat se v této oblasti. Celkem jde o 200 hodin rozložených do 4 semestrů.

Program kurzu sestává ze 160 hodin výcviku sociálních dovedností, ze 20 hodin teorie výcvikových metod a seznámení se současnými směry v sociální psychologii, dále ve 20 hodinách individuální práce lektorů s jednotlivými účastníky kurzu.

b) Metody aplikované sociální psychologie II.

Kurz je určen pro pedagogické pracovníky středních policejních škol ČR, učitele psychologie, policejní deontologie či společensko vědního základu (celkem 150 hodin rozložených do 3 semestrů).

Program je naplněn ve 120 výcvikových hodinách, ve 20 hodinách příslušných teoretických základů pro oblast sociálně psychologických intervencí a jejich aplikací, dále v 10 hodinách individuální práce lektorů s jednotlivými účastníky kurzu.

1. semestr - základní sociální dovednosti
2. semestr - skupinová dynamika
aplikace výcvikových metod ve vztahu
k forenzní psychologii
3. semestr - výcvik řešení konfliktů
sociální intervence a její možnosti

c) Sociální dovednosti učitele

Kurz je určen studentům učitelských kombinací především na FFUK respektive PřFUK, Teologické fakultě, MFFUK.

Program tvoří: Vybrané teoretické a praktické otázky sociální a pedagogické psychologie, Teorie výcvikových metod, Praktický výcvik sociálních dovedností. Kurz je v rozsahu 60 hodin.

d) Psychologie práce a organizace

Studium je koncipováno jako 5-semestrový kurz, rozdělený do 8 týdenních soustředění. Základní formou studia jsou přednášky, semináře nebo cvičení, konzultace a samostatná práce.

Učební plán:

- I. Širší poznatkové souvislosti oboru - 40 hodin
- II. Vybrané témata psychologie práce a organizace - 60 hodin
- III. Instrumentář a metody - 68 hodin
- IV. Přehled o specializačních oborech - 24 hodin
- V. Doplňkové témata - 56 hodin

Kurz končí obhajobou práce a zkouškou z vybraných aplikovaných oblastí.

e) Specializační studium psychologie

Studium je určeno POUZE těm, kteří studovali psychologii v kombinaci s jiným oborem (např. pedagogika, ruština etc) a naopak není určeno pro absolventy studia speciální pedagogiky, oboru VVD a pod. Při zařazení do kurzu mají přednost ti, kdo pracují v psychologické praxi.

Cílem specializačního studia je doplnění úplného psychologického vzdělání.

Učební plán: Problémy současné psychologie, Psychologie osobnosti, Vybrané problémy psychologických teorií, Vybrané problémy statistické analýzy dat, Školní a pedagogické poradenství, Obecná a speciální psychopatologie, Teorie psychodiagnostiky a psychometrie, Diagnostika dětí a dospělých, Psychohygiena, Psychoterapie, Intervenční metody a interakční psychologický výcvik, Metody sociální a pedagogické psychologie. Metody psychologie práce, Personální a inženýrská psychologie, Manželské a rodinné poradenství. Stáže a praxe - 40 hodin, Seminář závěrečných prací, Volitelné předměty.

Kurz končí obhajobou závěrečné práce a závěrečnou zkouškou.

PSYCHOLOGIE PRO UČITELE

Katedra psychologie zajišťuje psychologickou přípravu učitelů v denním, externím i doplňkovém studiu. Kurz psychologie pro učitele zahrnuje: Úvod do psychologie pro učitele, Psychologie pro učitele I. a Psychologie pro učitele II.

Volitelné kursy pro pedagogicko-psychologickou přípravu učitelů jsou jednosemestrální kursy, které se realizují v blocích. Jejich rozsah je 20-25 hodin.

Psychologická příprava učitelů je ukončena společně s pedagogickou přípravou soubornou státní zkouškou z pedagogiky a psychologie, kterou organizačně připravuje katedra pedagogiky FFUK.

UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU

K dalším pedagogickým aktivitám patří kursy pro důchodce se středoškolským vzděláním v rámci Univerzity třetího věku. FFUK pořádá v tomto školním roce pouze tři dvouleté cykly přednášek: jeden z nich odborně zajišťuje katedra psychologie FFUK.

Pro praktickou výuku studentů katedra má podepsané smlouvy o spolupráci s Poradnou pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy, s Institutem pro systemickou zkušenost, s Dětským centrem Paprsek, Pražskou pedagogicko-psychologickou poradnou, s Marktestem a.s. Agentura pro výzkum trhu a veřejného mínění. K podepsání je připravena smlouva s Institutem forenzní psychologie.

Při vypracování této práce jako přímý materiál byl použit příspěvek prof. Hoskovce (historie katedry), materiály vedoucích oddělení katedry, údaje z Universitas Carolina Pragensis, informace z Propsy. Jsou zde použity ústní informace o pedagogických aktivitách katedry prof. Janouška, doc. Srnce, doc. Rymeše, dr. Boschka a dr. Gillemové. Všem patří upřímný dík.